

Таким чином, аналіз результатів дослідної роботи щодо порівняння результативності та якості логіко-математичного розвитку дошкільників за традиційною і запропонованою нами технологією математичної освіти доводять, що наша технологія була більш ефективною. До технології розроблено процесуально-описову частину (алгоритм дій вихователя певної вікової групи при навчанні дітей, сукупність мети, змісту, прийомів, засобів для досягнення результатів навчання за варіативною структурою побудови освітнього процесу, за демократичною моделлю спілкування).

Література

1. Плетенецька Л., Крутій К. Логіко-математичний розвиток дошкільників. Запоріжжя, 2002.
2. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку (проект). (2020). Укл. В. А. Воронов, Н. В. Гавриш, Л. В. Канішевська, Т. О. Піроженко, О. Д. Рейпольська, С. О. Сисоєва. НАПН України. Київ. URL: <http://naps.gov.ua/ua/press/announcements/1763/>
3. Литвин В., Арест М. Психолого-педагогічні засади математичного розвитку дітей в закладах дошкільної освіти. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць. Київ: Інститут проблем виховання НАПН України, 2018. Вип. 22.

Литовченко О. В., м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТУ І ТЕХНОЛОГІЙ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Матеріали статті представляють сучасний зміст та технології позашкільної освіти для старшокласників. Розглянуто вікові особливості сучасних старшокласників; приклади актуальних проєктів для старшокласників із діяльності закладів позашкільної освіти України. Визначено педагогічні / соціально-педагогічні технології, орієнтовані на освіту, виховання, соціалізацію старшокласників. Коротко презентовано розроблену Програму тренінгу «Соціальне становлення людини: свідомий вибір цінностей та пріоритетів».

Зважаючи на виклики сьогодення, вказано на актуальність технологій дистанційного навчання, які сьогодні реалізуються закладами позашкільної освіти.

Заклади позашкільної освіти мають значні можливості щодо формування світогляду, системи цінностей особистості, залучаючи дітей та учнівську молодь до національної культури, історії, а також осмислення сучасних подій у розвитку країни. Значним є потенціал позашкільної освіти щодо первенці соціальних проблем; вагомим є досвід залучення до освіти дітей з особливими освітніми потребами. Особливо значущими у такому контексті є зміст і

технології позашкільної освіти саме для *старшокласників*.

Старший шкільний вік (від 15/16 до 17/18 років) є одним із важливіших у соціальному становленні особистості. Для старшокласників основними є потреби у самореалізації, самовираженні, з'ясуванні сенсу життя. Саме в ці роки розгортається активний процес набуття досвіду спілкування, становлення світогляду, завершується формування соціальних установок [2].

Водночас, окрім традиційних психологічних основ розвитку людини у ранній юності, варто розглядати *особливості соціалізації кожного покоління*, адже вони мають відмінності, зумовлені різними умовами, різними чинниками і викликами, з якими стикаються у житті. На думку Хлої Комбі, авторки книги «Покоління Z: їхні голоси, їхнє життя» (Generation Z: Their Voices, Their Lives), *покоління Z* особливе тим, що виросло в епоху діджиталізації та більших можливостей. Виникли нові канали інформації, що чинять значний вплив на світогляд та становлення сучасної молоді. *Молоді люди створюють власну ідентичність он-лайн* [3].

Позашкільна освіта як соціальний інститут покликана і здатна зацікавити і залучити значну частину дітей та молоді, сприяти таким чином їхньому соціальному становленню, професійному самовизначенню, позитивній соціалізації.

Яким є сучасний зміст позашкільної освіти для старшокласників?

Зміст позашкільної освіти відображено, головним чином, у навчальних програмах, а також різноманітних проєктах, тренінгах, програмах заходів різного рівня та різного спрямування тощо.

Серед *навчальних програм* з позашкільної освіти, орієнтованих на старшокласників, на часі навчальні програми художньо-естетичного, гуманітарного (журналістика, економіка, правознавство тощо), соціально-реабілітаційного (учнівське самоврядування тощо), туристсько-краєзнавчого, еколого-натуралістичного, фізкультурно-спортивного та інших напрямів. Значною мірою це навчальні програми вищого рівня, які передбачають, що учні вже опанували основи відповідного змісту.

Серед *проектів*, особливо актуальними для старшокласників, є проекти, що мають профорієнтаційну спрямованість (або сприяють професійному самовизначенню, набуттю допрофесійного досвіду, формуванню актуальних навичок у обраній професії тощо); профілактичний зміст, зокрема, сприяють утвердженню цінності здорового способу життя, тощо. Також важливими є проекти з національно-патріотичного, фізичного, морального виховання особистості та інші.

Наприклад, у структурі *Рівненського міського Палацу дітей та молоді* (ПДМ) діють профільні школи (бізнесу, сучасної хореографії, естрадно-вокального мистецтва, образотворчого мистецтва, інформатики, народного танцю, спортивного танцю, інтелектуальних видів спорту, східних єдиноборств, лідера), профільні спеціалізовані центри, клуби та об'єднання, художні колективи. Зміст і форми роботи значною мірою орієнтовані на старшокласників. Зокрема, Школа бізнесу активно працює над реалізацією напряму економічного навчання, здійснюючи профілізацію молоді, що є одним з головних завдань у вирішенні соціальних проблем.

Профорієнтаційні проекти ПДМ не лише на часі, але також дозволяють зацікавити і залучити старшокласників до позашкільної освіти. Наприклад, 2019 р. відбувся загальноміський профорієнтаційний проект ПДМ «Трафік можливостей». За два місяці реалізації проекту старшокласники познайомилися із ринком праці міста, завдяки успішним підприємцям, коучам прокачали власні «skills» (навички).

Які технології позашкільної освіти для старшокласників на часі?

Технологічність педагогічного процесу передбачає конкретне визначення кінцевого результату, чіткість етапів, відтворюваність технології (тобто можливість її реалізації іншим фахівцем).

Серед актуальних *педагогічних/соціально-педагогічних технологій*, які реалізуються у роботі зі старшокласниками, такі:

- технологія соціального проектування;
- технології соціально-педагогічної профілактики (зокрема, спрямовані

на профілактику соціальних девіацій у дитячому і молодіжному середовищі);

- тренінгові технології;
- технології з використанням потенціалу театрального мистецтва (форум-театр, театр імпровізації (плейбек-театр)) та інші.

Зокрема, актуальним для роботи зі старшокласниками є *соціально-педагогічний тренінг*, що розглядається як форма активного навчання, що має на меті сприяти соціалізації його учасників, інтеріоризації соціальних цінностей, набуттю ними актуальних соціальних навичок, досвіду вирішення соціальних ситуацій, сприяє формуванню соціальних компетентностей, а також може мати профілактичну спрямованість.

Нами розроблено Програму тренінгу для старшокласників *«Соціальне становлення людини: свідомий вибір цінностей та пріоритетів»*, що може реалізовуватися у освітньому процесі закладу позашкільної освіти, виступати у якості однієї з форм роботи працівників психологічної служби у закладі загальної середньої освіти.

Заняття можуть відбуватися у звичайних/спеціальних/інклюзивних групах (програма передбачає корекційно-розвитковий складник). Програму тренінгу (або заняття з окремих тем) можливо використати як для профілактики булінгу у закладах освіти, так і у роботі практичного психолога/соціального педагога у межах *програми реабілітації для потерпілого (жертви булінгу), корекційної програми для кривдника (булера)*, що розробляються відповідно до Наказу МОН України №1646 від 28.12.2019 *«Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти»* [1].

Отже, позашкільна освіта як соціальний інститут має у своєму арсеналі зміст і педагогічні / соціально-педагогічні технології, зокрема, орієнтовані на освіту, виховання, соціалізацію старшокласників. Зміст і технології постійно удосконалюються, розвиваються, оновлюються.

Водночас, зважаючи на виклики сьогодення, актуальності набувають *технології дистанційного навчання*, які успішно сьогодні реалізуються

зкладами позашкільної освіти України.

Література

1. Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти. Наказ МОН України № 1646 від 28.12.2019 URL: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/RE34394.html
2. Олбран-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія : навч. посіб. Київ: Академвидав, 2005. 446 с.
3. Chloe Combi. Generation Z: Their Voices, Their Lives__URL: https://www.goodreads.com/author/show/9013633.Chloe_Combihttps://www.goodreads.com/author/show/9013633.Chloe_Combi

Луценко В. О., м. Київ

СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розкрито значення соціально-комунікативного середовища для розвитку дитини дошкільного віку, схарактеризовано його структуру та складові.

У багатьох країнах світу визнано, що першою інвестицією держави у формування людського капіталу країни є підтримка розвитку дітей. Сучасні наукові уявлення про розвиток дитини, залежність розвитку дитини від соціальних умов та від навколишнього середовища зумовлюють необхідність уважного і дбайливого розв'язання цієї проблеми, пошуку нових підходів до розвитку дітей від народження до трьох років, які б відповідали сучасним вимогам [2].

Спілкування (комунікація) – один з провідних видів діяльності у дошкільному віці, як відомо, спілкування буває вербальним (з допомогою слова) і невербальним (з допомогою міміки, жестів, контактних дій, голосової тональності). Завдяки спілкуванню (вербальному і невербальному) дитина дошкільного віку отримує життєво важливу інформацію, обмінюється нею та власним досвідом з іншими людьми, набуває соціальних умінь, навчається оцінювати себе та інших, віддавати переваги та відмовляти у прихильності комусь-чомусь. Об'єднуючись з однолітками у спільній діяльності, дитина починає усвідомлювати значення спільних зусиль, навчається вболівати за спільні результати праці. У спільній діяльності дошкільник навчається надавати